

MIELIPIIDE

Totalitarismista ja RFID-tarroista

Signumissa 2/2006 oli artikkeli, jossa esiteltiin napakan yleistajuisesti RFID-teknologiaa ja visioita sen käyttömahdollisuuksista. Artikkelin loppupuolella olevat ”eettiset” pohdinnat saivat kuitenkin yleistajuisuuden kääntymään ikävästi negaatiokseen eli populismiksi. Kauhuskenaariot sinänsä voivat olla aiheellisiakin, mutta kirjastomaailmassa ne eivät liity mitenkään erityisesti juuri RFID-teknologiaan. Tällaiseen orwelliläiseen toimintaan voi käyttää aivan hyvin kirjastojen vanhempiakin teknologioita, jos yhteiskunta päättää lähteä sille tielle.

Artikkelissa mainitut kauhuesimerkit elävästä elämästä ovat, kuinka ollakaan, kaikki Yhdysvalloista – kirjoittajan käyttämät lähteetkin näyttävät olevan pääsääntöisesti sieltä. Kyse onkin nimenomaan

amerikkalaisesta poliittisesta kulttuurista, jossa lainsäädäntö ei vain salli vaan nykyisin jopa edellyttää erilaisten taustatietojen keräämistä kansalaisista (ns. ”Patriot Act”). Tällaista kehitystä voi

tehokkaammin vastustaa valtiollisissa vaaleissa kuin kirjastoalan ammattilehdessä.

Kirjoittaja ottaa esimerkiksi RFID-teknologian soveltamisesta muun muassa sen, että nainen voi miesystävänsä kirjastokortin avulla tarkistaa, mitä tämä on lukenut. Periaatteessa hän voisi tehdä tämän myös miesystävänsä kirjastokortin numerolla ja PIN-koodilla monessa vanhemmassakin kirjastojärjestelmässä, jos tällainen lainaushistoria olisi järjestelmään tallennettu. Kaikkein helpointa se oli itse asiassa aataminaikuisen detroit-korttijärjestelmän aikaan, kun kirjan taskussa olevassa pikkukortissa oli kaikkien (muidenkin) näh-

tävillä sen lainanneiden lukijoiden asiakastunnukset – joskus jopa nimikin ihan selväkielellä!

Paitsi, että suomalaisien kirjastojen sääntöjen mukaan ei ole sallittua käyttää toisen henkilön kirjastokorttia ja/tai

lainaajatietoja, tässä esimerkissä on käytännössä toinenkin keskeinen «mutta»: Suomalaisissa kirjastoissa ei säilytetä asiakkaiden lainaushistoriaa sen jälkeen kun lainat on asianmukaisesti palau-

tettu. Silläkään ei ole mitään tekemistä teknisten ratkaisujen kanssa – lainaustietojen jälkikäteen tarkistaminen olisi täysin mahdollista muillakin tekniikoilla, jos ne olisi alun perin päätetty säilyttää. Tämä poliittinen päätös on tehty nimenomaan siksi, ettei noihin tietoihin voi kukaan muu päästä käsiksi ja siten muodostaa lainaajasta profiilia minkäänlaiseen tarkoitukseen. Eli tässä suhteessa noita kauhukuvia on ennakoitu jo kauan sitten, ja päädytty täysin päinvastaisiin periaatteisiin kuin Atlantin takana ja/tai kaupallisessa maailmassa.

Kuten Päivikki Karhula pääkirjoituksessaan viittasi – tosin vähän oudossa sävyssä – suomalaisissa kirjastoissa on tehty laajoja selvityksiä RFID-tekniikan käyttöönotosta. Niissä on nimenomaan pohdittu sen haittojen ja hyötyjen suhdetta, eli ihan aivottomasti ei meillä «lauleta ylistystä» millekään uudistukselle.

Suomessa on lisäksi tietosuojavaltuutettu, joka valvoo myös sitä, mihin ja miten kirjastojen lainaajatietoja käytetään. Tietosuojavaltuutetun työtä puolestaan ohjaa maan yleinen poliittinen ilmasto. Jos Suomi jonain päivänä ajautuu amerikkalaistyyliiseen paranoiaan, paineet kirjastoille tulevat silloin tältä suunnalta ja aivan riippumatta siitä, millaista teknologiaa ne käyttävät. Jos ei käytössä ole tekniikkaa, niin sitten pannaan joku penkomaan käsin manuaalisia rekistereitä. Mitä taas tulee henkilökunnan liikkumisen seurantaan, tuskinpa Suomen kirjastot siinäkään tulevat koskaan olemaan totalitarismin eturintamassa.

Voi toki olla, että RFID helpottaa mahdollisen isonveljen valvontatyötä, mutta viime kädessä kyse on poliittisesta eikä teknisestä ongelmasta. Artikkelin otsikoinnista johtuen siitä saa nyt käsityksen, että mitään ongelmaa ei olisi olemasakaan ilman RFID-tekniikkaa, ja omasta yhteiskunnallisesta vastuustaan voi näppärästi laistaa syyttämällä sitä kaikesta pahasta, mitä maailmassa tapahtuu.

Ennakkoluulot on aina helppo niputtaa yhteen jonkin uuden asian kanssa: jotkut haluavat kiel-

tää koko Internetin, koska siellä on pornosivuja – kukaan ei kuitenkaan ole vakavissaan esittänyt puhelimen kieltämistä, vaikka silläkin voi soittaa seksilinjoille. On erityisen vaarallista, jos alamme itsekin sekoittaa puuroja ja vellejä keskenään.

Lopuksi vielä tuosta itse pihvistä, eli RFID-tekniikasta: Kansalliskirjaston verkkostandardityöryhmä KATVE on keväällä saanut valmiiksi RFID-tietomallin suomalaisia kirjastoja varten. Se pohjautuu tanskalaisten vastaavaan malliin, mutta siinä on tehty joitakin tiukempia linjauksia nimenomaan tietoturvan vuoksi. Lisäksi siitä on jätetty kokonaan pois henkilötietojen määrittely ja keskitytty puhtaasti kirjastoaineiston hallintaan, millä voidaan parantaa aineiston löytyvyyttä ja sitä kautta asiakaspalvelua. Tämä malli ja muuta siihen liittyvää tietoa löytyy osoitteesta <http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/standardointi/RFID.htm>.

Tietoa kirjoittajasta:

*Laila Heinemann, atk-erikoistutkija
Kansalliskirjasto, tietokantapalvelut
e-mail laila.heinemann@helsinki.fi*